

כך הטלוויזיה גורמת לנערות לחשוב פעמיים על קריירה בהיי־טק

לסדרות טלוויזיה יש תפקיד חשוב בעיצוב העמדות של צעירים לגבי מסלולי קריירה אפשריים ■ מחקר חדש בחן כיצד נראות דמויות של נשים בתחומי המדע והטכנולוגיה על גבי המסך וחזר עם המסקנה: גם בתסריטים הדמיוניים — לנשים קשה יותר

06:00 19.12.2018 מאת: **רותי לוי**

ב-1983 פירסם דיוויד ווייד צ'יימברס מאוניברסיטת דיקן באוסטרליה ניסוי מפורסם. הוא הפעיל כ-190 מורים מקנדה, אוסטרליה וכמה מדינות ברחבי ארה"ב אשר ביקשו מתלמידיהם לצייר מדענים, והמתין לתוצאות. צ'יימברס קיבל 4,779 ציורים של מדענים גברים, ורק 28 ילדים בגילי 5-11 סברו שהביטוי Scientist (באנגלית, הביטוי נטול מגדר) יכול לתאר גם אישה. כולן, אגב, היו ילדות. את הניסוי הזה מנסים לשחזר בצורות שונות אחת לעשור. התוצאות עקביות: ילדים משייכים מדע לגברים, וילדות ממשיכות לצייר פחות מדעניות ויותר מדענים.

בין הילדים לילדות האלה אין הבדלים גדולים ביכולות המתמטיות, אך רק חלק קטן מהילדות יצליח להיחלץ מהסטריאוטיפ שהתקבע בראשן בגיל מכריע כל כך, ולבנות לעצמו מסלול לימודים וקריירה בתחומי המדע והטכנולוגיה. רובן ימשיכו לקבל מסרים לגבי נחיתותן של נשים בתחומים אלה מהורים, מורים, ומשגרירי התרבות הפופולרית — עצמעים, סדרות טלוויזיה, סרטי קולנוע, ספרות ומשחקי מחשב.

מכון ג'ינה דיוויס למגדר בתקשורת, הממוקם בלוס אנג'לס, מבצע מחקרים שיטתיים להבנת מצב הייצוג המגדרי במדיה הפופולרית, וכן מודד את השפעותיו של ייצוג בלתי שוויוני. בספטמבר פירסם המכון מחקר בן עשור שהוקדש לייצוגי מדענים ואנשי טכנולוגיה בסדרות טלוויזיה וקולנוע. החוקרים דגמו כ-23 אלף דמויות המועסקות במקצועות הרלוונטיים שהופיעו על המסכים ב-2007-2017, ובחרו מתוכן, באופן רנדומלי, מדגם מייצג של כ-1,000 דמויות שאותן ניתחו.

הממצאים מראים כי על כל מדענית או מתכנתת שעל המסך, יש שני מקבילים גברים. כאשר נשים כבר מופיעות בתפקידים הרלוונטיים — הן לרוב מועסקות כרופאות או בתעשיית מדעי החיים (66% מהדמויות, לעומת 47% בקרב דמויות גברים), מיעוטן פיזיקאיות (6% לעומת 12% בקרב דמויות גברים), וחלק זעום מהן מהנדסות ומתכנתות (2% לעומת 14% בקרב דמויות גברים).

באשר למיעוטים אחרים — מרבית הדמויות העוסקות במדע ובטכנולוגיה שנמצאו על המסך — 71% — היו לבנות, שחורים היוו 17%, אסייתים — 6%, לטינים — 4%, וערבים — 2%.

כבר לא הגאון הבודד

התייחסות נוספת במחקר נגעה למרכיב איכותי של הייצוג הטלוויזיוני. מתברר, שהתסריטאים דואגים שלנשים יהיה קשה יותר. כך למשל, גברים ונשים בתפקידי מדע וטכנולוגיה הועמדו באופן שווה בפני אתגרים ומצוקה, אולם שיעור גבוה יותר של גברים הצליח להתמודד ולהיחלץ ממנה. נשים הוטרו יותר והופלו יותר גם בתוך התסריט (4% מהדמויות לעומת 1% אצל גברים), והדגימו את המסר העקרוני שחיי המדענים גובים מחיר אישי יקר.

בצד החיובי, נראה כי התפישה הרווחת לגבי עבודת ההיי־טק שמשקפת ומתעצבת על ידי המדיה מחליפה באחרונה את בדידות המתכנת הגאון שמסתגר בחדר, בייצוגים של עבודת צוות, ופתרון יצירתי של בעיות שעשויות להשפיע על העולם. כשני שלישים

מהדמויות הוצגו על המסך כעובדים בצוות, ושיעור דומה עסק בפתרון בעיות שמסייעות לאחרים.

למחקר הצטרף גם סקר שבוצע בקרב ילדות ונערות כדי לבחון כיצד הייצוגים האלה, והמסרים המתקבלים מהחברה באופן רחב יותר — משפיעים על תפישותיהן לגבי תעסוקה בתחומי המדע והטכנולוגיה. בהתאמה לייצוגי המדיה, מרביתן, כ-70%, תפשו את העבודה בהייטק כשיתופית ובעלת השפעה חיובית. ואולם מחציתן מאמינות שעבודה בתחומי המדע והטכנולוגיה אינה מאפשרת זמן לחיי משפחה, ושיעור דומה — 48% — סבורות כי עליהן לעבוד קשה יותר מגברים כדי להצליח בתחום.

לסדרות הטלוויזיה יש תפקיד חשוב בעיצוב העמדות של צעירים לגבי התחום. הסדרות מוכרות לצעירים סגנון חיים ומסייעות להם בבחירת מסלול הלימודים שלהם. מחקר של מכון ג'ינה דיוויס מאפריל, הראה כי נשים שצפו בקביעות בסדרת המתח "תיקים באפלה" ששודרה בשנות ה-90 — שגיבורתה דיינה סקאלי היתה רופאה החוקרת תופעות על-טבעיות — נטו לבחור במסלול לימודים ריאלי. 63% מהנשים שעוסקות במקצועות המדע והטכנולוגיה הצביעו על סקאלי כדמות השראה שגרמה להן לשקול את מסלול הלימודים הזה, ושיפרה את הביטחון שלהן ביכולת להצליח בתחום גברי.

סדרות כמו "עמק הסיליקון" וסרטים כמו "הרשת החברתית" הכניסו את לימודי מדעי המחשב לאופנה, אך לנשים ולנערות יש מעט דמויות טלוויזיוניות להזדהות אתן או לשאוב מהן השראה. המחקר האחרון של ג'ינה דיוויס מוכיח כי נערות מחפשות דמויות כאלה — 83% מהנערות שהצהירו כי הן בוחנות מסלול לימודים או קריירה מדעיים, דיווחו כי דמויות טלוויזיוניות היוו שיקול בהחלטתן.